

JURIDISKA FAKULTETEN vid
Lunds universitet

Sebastian Holmberg

Brinnande ord och yttrandefrihetens gränser

En undersökning av koranbränningarnas rättsliga
ställning i svensk rätt

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Mariya Senyk

Termin: HT23

Innehåll

SUMMARY.....	
1	
SAMMANFATTNING	
3	
FÖRKORTNINGAR	
4	
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod, material och perspektiv	7
1.5 Disposition	8
Forskningsläge.....	1.6
9	
2 RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER	11
2.1 Hets mot folkgrupp	11
2.2 Yttrandefriheten	12
2.2.1 Reglering i grundlag	12
2.2.2 Reglering i EKMR	13
RÄTTSPRAXIS	15
3.1 Svensk rättspraxis	15
3.1.1 NJA 1996 s. 577	15
3.1.2 NJA 2005 s. 805	15

3.1.3	NJA 2006 s. 467	17
3.2	Europadomstolens rättspraxis	19
3.2.1	Norwood v. UK no. 23131/03	
.....	19 3.2.2 E.S. v. Austria no.	
	38450/12	19
4	KORANBRÄNNINGARNA	
	21	
4.1	Bakgrund och gränsdragningsproblematik	21
4.2	Koranbränningar i juridisk litteratur	22 5
	ANALYS OCH DISKUSSION.....	24
5.1	I vilken utsträckning inskränker brottet hets mot folkgrupp yttrandefriheten i RF och EKMR?	24
5.2	Utgör koranbränningar hets mot folkgrupp?	
26	5.2.1 Är rådande rättsläge motiverat ur yttrandefrihetssynpunkt?	28
	KÄLLFÖRTECKNING	
	31	

Summary

The second chapter, section 1 of the instrument of Government does not provide a clear interpretation of what constitutes legitimate restrictions on freedom of expression. This causes issues concerning the interpretation of freedom of expression in Swedish law. The vague legal text, along with varying practices in relation to the provision, result in uncertainty regarding the extent of the freedom at hand. The issue becomes particularly apparent when determining the impact of legitimate restrictions, such as the provision in the Penal code chapter 16, section 8. The regulation of freedom of expression found in the instrument of Government is complemented by the European convention on human rights. The Supreme Court has expressed varying interpretations of the legal framework; however, it has stated clearly that the interpretation of any given action should always be based on the context at hand. Thus, the decisive factor when determining whether a given act constitutes a legitimate restriction on freedom of expression are the circumstances surrounding the act. However, it is not evident which situations unequivocally indicate legitimate restrictions, which in turn causes issues regarding predictability. The determination of whether an act constitutes a legitimate restriction is also heavily impacted by the practice of the European Court of Human Rights, especially its use of article 10.

The problem of an unclear legal situation is reflected in the fact that new phenomena, such as Quran burnings, cannot be clearly categorized as legal or illegal. So far, there is only one court ruling that illustrates the level required for an action to be considered punishable. The main issue is in the interpretation of the requirement regarding contempt against Muslims, and whether that regularly should be considered fulfilled when a Quran is burned in a public place. Another issue is distinguishing the act from other legal actions, such as burning the Quran to express disapproval of Islam as a religion. Currently, it cannot be conclusively stated that burning the Quran constitutes incitement to contempt against Muslims. However, considering the regulation of freedom of speech in the instrument of Government and the ECHR, it appears that such an assessment may not necessarily be sufficiently supported.

Sammanfattning

Regeringsformen (RF) 2 kap. 1 § ger inte tydlig ledning i fråga om vad som utgör legitima inskränkningar av yttrandefriheten. Lagtextens vaga utformning, samt skiftande praxis i förhållande till bestämmelsen gör det komplicerat att bestämma yttrandefrihetens omfattning i svensk rätt. Problematiken gör sig gällande i fråga om förhållandet till legitima inskränkningar, såsom bestämmelsen om hets mot folkgrupp i brottsbalken (BrB) 16 kap. 8 §, men även i förhållande till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (EKMR). Konventionen har tillmätts avgörande betydelse av domstolarna, men tillämpningen av artiklarna är inte konsekvent. Detta illustreras genom Högsta domstolens skiftande tolkning av missaktningsrekvisitet i NJA 2005 s. 805 och NJA 2006 s. 467. Sammantaget får rådande rättsläge betraktas som oklart. Till följd av vag lagstiftning är rättsutvecklingen delegerad till domstolarna vilka genom skönsmässiga bedömningar får göra intresseavvägningar i varje givet fall. Detta förorsakar förutsebarhetsproblem, vilket är problematiskt då regelverket berör straffbara handlingar.

Problematiken med det oklara rättsläget reflekteras även i att nya fenomen, såsom koranbränningarna, inte tydligt kan kategoriseras av den svenska rättsordningen. Hittills ställs ett krav på ytterligare ageranden, utöver själva brännandet, för straffbarhet. Denna ståndpunkt har också stöd i litteraturen. Komplexiteten ligger främst i tolkningen av missaktningsrekvisitet och huruvida detta regelmässigt bör anses uppfyllt då en koran bränns på en offentlig plats. Även gränsdragningsproblematiken mot andra lagliga handlingar, såsom att bränna koranen för att visa misstycke mot islam som religion, försvårar den rättsliga bedömningen av agerandet. I nuläget kan man således inte fastslå att det utgör hets mot folkgrupp att bränna koranen. Mot bakgrund av yttrandefriheten i RF och EKMR framstår det dock som att en sådan bedömning inte nödvändigtvis har tillräckligt stöd ur yttrandefrihetssynpunkt. I synnerhet Europadomstolens tillämpning av artikel 17 EKMR talar för en nödvändig förändring av synen på koranbränningarna i svensk rätt.

Förkortningar

EKMR	Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
SFS	Svensk författningssamling
RF	Regeringsformen
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen
TF	Tryckfrihetsförordningen
SvJT	Svensk juristtidning
HD	Högsta domstolen
BrB	Brottsbalken
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Yttrandefriheten har en framskjuten ställning i det svenska samhället och utgör en av svensk rätts starkaste grundvalar. Den kodifieras bland annat i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), tryckfrihetsförordningen (TF) och regeringsformen (RF), men följer även av Sveriges internationella åtaganden. Emellertid är inte yttrandefriheten en absolut rättighet, utan är föremål för mer eller mindre omfattande inskränkningar. I ljuset av den senaste tidens koranbränningar har denna fråga fått ytterligare aktualitet och agerandet har givit upphov till diskussioner om yttrandefrihetens spännvidd.¹ Det som inte omfattas av yttrandefrihetens spännvidd utgör ofrånkomligen inskränkningar av rättigheten. Detta görs genom kriminalisering av olika typer av ageranden.

---

¹ Interpellation 2022/23:314 Koranbränningar och svensk yttrandefrihet, Richard Jomshof (SD).

Ett exempel på en sådan kriminalisering, och således inskränkning av yttrandefriheten, är brottet hets mot folkgrupp. Frågan om gränsdragningen mellan de två regleringarna, samt hur koranbränningarna ska behandlas i förhållande till dem har under den senaste tiden ställts på sin spets.²

Rasmus Paludans koranbränning under påskhelgen 2022 är ett exempel på en koranbränning som möttes av starka reaktioner. Den svenska regleringen ifrågasattes även till följd av händelsen.³ Den aktuella debatten står mellan sidan som menar att koranbränningar bör kriminaliseras, antingen genom befintlig eller ny lagstiftning⁴, och sidan som menar att en kategorisering av agerandet som brottsligt vore att underminera yttrandefriheten.⁵

Den nyligen införda danska lagstiftningen och det kvarlevande finska hädelsebrottet illustrerar hur länder med liknande rättsordningar förhåller sig till koranbränningarna.⁴ Emellertid har Sverige ett mycket starkt

---

yttrandefrihetsskydd vilket ökar frågans komplexitet för svenskt vidkommande. Mot bakgrund av det anförda är det av intresse att klargöra vad som utgör gällande rätt, och utifrån detta bedöma huruvida rådande rättsläge är tillräckligt väl underbyggt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utreda vilken ställning agerandet att offentligt bränna en koran har i svensk rätt genom att undersöka handlingen i förhållande till brottet hets mot folkgrupp och till yttrandefriheten. Syftet uppnås genom att besvara två frågeställningar. Genom den första frågeställningen syftar jag till att utreda gällande rätt *de lege lata*, vilket sker genom att besvara frågan *i vilken utsträckning inskränker brottet hets mot folkgrupp yttrandefriheten i RF och EKMR?*

---

² 'Prova frågan om koranbränningarna i domstol', Civil Rights Defenders (2023).

³ 'Nära 50 dömda efter påskhelgens upplopp', SVT (2023).

⁴ Se Lambertz (2023) s. 312. ⁵ Se Norrman (2023) s 693.

⁴ 'Danmark förbjuder koranbränningar', SVT (2023).

Min andra frågeställning lyder *utgör koranbränningarna hets mot folkgrupp?* Denna frågeställning inkluderar även en underfrågeställning av normativ karaktär, vilken möjliggör en analys av rättsläget ur ett kritiskt rättsutvecklings- och rättssäkerhetsperspektiv. Detta genomförs genom att besvara frågeställningen *är rådande rättsläge motiverat ur yttrandefrihetssynpunkt?*

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar en straffrättslig reglering, men kommer endast beröra straffrätten i den mån det krävs för läsarens förståelse. I förhållande till yttrandefriheten kommer de regler som föreskrivs i YGL inte att behandlas, då de primärt reglerar olika medel för utövandet av yttrandefriheten. Av samma skäl har en avgränsning gjorts gentemot TF. Koranbränningarna omfattas inte av de två grundlagarna och är således inte föremål för uppsatsen. I EKMR är primärt artikel 9, 10 och 17 relevant för utredningen. En avgränsning har även skett mot andra internationella regelverk till följd av deras begränsade betydelse för ämnet.

Undersökningen av svensk rättspraxis är fokuserad kring hur brottet hets mot folkgrupp förhåller sig till yttrandefriheten. Således berörs andra aspekter av rättsfallen endast i den mån det är nödvändigt för läsarens förståelse. I fråga om praxis från Europadomstolen har urvalet skett utifrån fall som behandlar religionskritik i förhållande till artikel 10 och 17 EKMR. De valda fallen rör olika typer av kritik mot islam, varför de är av intresse för utredningen.

Uppsatsen är avgränsad till att undersöka sådana offentliga koranbränningar som utförts av Rasmus Paludan. Undersökningen kommer inte behandla andra brott som koranbränningarna har givit upphov till, såsom brott mot allmän ordning. Avgränsningar har även gjorts mot andra typer av brott än hets mot folkgrupp, exempelvis förargelseväckande beteende. Detta har ansetts subsidiärt till hets mot folkgrupp⁵ och blir således inte relevant om

---

⁵ Prop. 2001/02:59 s. 19 ⁸ Se Kleineman (2018) s. 21. ⁹ Ibid. s. 24.

brottsbeskrivningsenlig hets mot folkgrupp anses föreligga. Avgränsningar har även gjorts mot den del av området som involverar frågor om negativ religionsfrihet. Avgränsningar har gjorts för att koncentrera utredningen kring koranbränningarnas ställning i förhållande till brottet hets mot folkgrupp och yttrandefriheten.

1.4 Metod, material och perspektiv

Uppsatsen har utförts enligt den rättsdogmatiska metoden. Syftet med denna metod är att lösa ett juridiskt problem utifrån allmänt accepterade rättskällor.⁸ Således har gällande rätt de lege lata utretts genom undersökning av lagtext, förarbeten, rättspraxis och doktrin. Rättsdogmatiken kan också användas som grund för kritik av rådande rättsläge och möjliggör förslag till förändringar.⁹ Resultatet av min utredning har analyserats och diskuteras i den avslutande analysen i vilken en kritisk argumentation har förts. I denna del har även mina frågeställningar besvarats.

Material som har använts för utredningen av de aktuella bestämmelserna är primärt källorna förarbeten och propositioner. Litteratur har även använts i

---

form av boken 'Yttrandefrihetsgrundlagarna'. För utökad förståelse för reglernas tillämpning har även ett antal rättsfall från HD belysts. Även EKMR och Europadomstolens praxis har varit centrala för utredningen. Artiklarna i EKMR har status som gällande svensk rätt och är således relevanta för svenska domstolars dömande verksamhet. Europadomstolens tillämpning av konventionen har varit av avgörande betydelse för det aktuella rättsområdet, varför även relevant rättspraxis från Europadomstolen har belysts.

Till följd av bristande vägledning i frågan om koranbränningarnas rättsliga ställning har litteratur i stor utsträckning använts i denna del av utredningen. I synnerhet artikeln "Bränna koranen är hets mot folkgrupp" av före detta justitierådet Göran Lambertz har varit relevant för utredningen. Artikeln belyser och problematiserar rådande rättsläge utifrån såväl svensk som europeisk rätt. Artikeln har använts dels som stöd vid undersökningen av

rådande rättsläge, dels som inspirationskälla för valet av källor. Även boken ”Hets mot folkgrupp” har bidragit till att förtydliga koranbränningarnas rättsliga ställning. Uppsatsen behandlar även en tingsrättsdom⁶, vilket kan ifrågasättas då domen inte är prejudicerande. Jag menar dock att frågan som undersöks hittills är så oprövad och teoretisk att domstolens ställningstagande ändå är av intresse. Ett avsteg från den rättsdogmatiska metoden får således anses motiverat.

Rättslägets tvetydighet har givit upphov till motstående uppfattningar i såväl praxis som doktrin. Inte heller lagtexten och förarbeten ger några entydiga svar. Uppsatsen har därför skrivits ur ett kritiskt rättsutvecklings- och rättssäkerhetsperspektiv. Detta har möjliggjort att de skiftande uppfattningarna i doktrin och praxis kunnat testas och ifrågasättas och att det rådande rättsläget har kunnat problematiseras ur rättssäkerhetssynpunkt. Utvecklingsperspektivet har främst aktualiserats genom min andra frågeställning vilken är normativ till sin karaktär.

1.5 Disposition

Avsnitt 2 syftar till att kartlägga brottet hets mot folkgrupp i förhållande till yttrandefriheten i RF och EKMR. Detta görs genom en utredning av relevanta regler och dess rekvisit. Avsnitt 3 är fokuserat kring relevant rättspraxis från HD och Europadomstolen. I avsnitt 4 undersöks koranbränningarnas nuvarande ställning i svensk rätt närmare. I avsnitt 5 besvaras frågeställningarna och resultatet i avsnitt 2, 3 och 4 analyseras och problematiseras. Av pedagogiska skäl är analysen uppdelad i underrubriker.

1.6 Forskningsläge

Lagtextens utformning har bidragit till att forskningen avseende yttrandefriheten i RF har inbegripit vad som utgör legitima begränsningar av rättigheten. I forskningen ligger således att avgöra hur yttrandefriheten

---

⁶ Tingsrätten i Linköping, dom 2023-10-12 i mål B 1406–21.

förhåller sig till andra rättigheter och intressen. Forskningen har bland annat bedrivits av professorn Hans-Gunnar Axberger, vars bidrag har spelat en avgörande roll i att förtydliga yttrandefrihetens rättsliga ställning⁷. Brottets mot folkgrupp har på samma vis varit föremål för kartläggning i forskningssyfte. I detta sammanhang bör Hans-Olof Sandéns bidrag på området understrykas. Eftersom bestämmelsen utgör en lagstadgad begränsning av yttrandefriheten har forskningen i stor utsträckning kommit att fokuseras kring var gränsen går för att ett yttrande ska betraktas som straffbart.

Koranbränningarnas rättsliga ställning i förhållande till reglerna är närmast outforskad. Koranbränningarna är en förhållandevis ny företeelse, och forskningen som har gjorts är begränsad. Agerandets förhållande till svensk rätt har dock behandlats av Göran Lambertz i en nyligen publicerad artikel⁸. Artikeln utgör ett förslag till hur koranbränningarna rättsligt ska tolkas utifrån svensk och europeisk rätt. Det råder delade åsikter om Lambertz slutsatser¹³, men artikeln får ändå anses vägledande.

---

⁷ Jfr Axberger (2023) s. 15; Sandén (2020) s. 190 f.

⁸ Se Lambertz (2023) s. 312. ¹³
Se Sandén (2020) s. 190 f.

2 Rättsliga utgångspunkter

2.1 Hets mot folkgrupp

Enligt BrB 16 kap. 8 § döms för hets mot folkgrupp den som – i uttalande eller i annat meddelande som sprids – hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Bestämmelsen utgör en inskränkning av den i RF stadgade yttrandefriheten.⁹ Paragrafen fick sin nuvarande lydelse genom 2019 års lagändring med målet att skydda personer med könsöverskridande identitet från kränkningar.¹⁵

Brottet omfattar spridning av uttalanden eller andra meddelanden som hotar eller uttrycker missaktning. Spridningsrekvisitet innebär att ett budskap ska ha överförts till personer utanför den helt privata sfären.¹⁰ Exempelvis anses spridningsrekvisitet uppfyllt om ett uttalande gjorts framför en folkmassa på ett sätt som varit ägnat att uppfattas av den.¹¹ Avgörande är således uppsåtet att sprida meddelandet till en obestämd krets.¹² Själva spridningen kan ske såväl muntligen som skriftligen, men även genom åtbörder och bilder.¹³ HD har även slagit fast att bärande av symboler kan uppfylla rekvisitet.²⁰

Missaktningsrekvisitet innefattar sådana kränkande uttalanden som klart överskrider gränserna för en saklig och vederhäftig diskussion.¹⁴ Rekvisitet har i praxis tolkats extensivt¹⁵, vilket har varit i linje med lagstiftarens ambitioner att upprätthålla ett starkt skydd.²³ Praxis har dock även ansetts ge

---

⁹ Prop. 2001/02:59 s. 14. ¹⁵

Prop. 2017/18:59.

¹⁰ Prop. 2001/02:59 s. 15.

¹¹ Se NJA 1999 s. 702.

¹² SOU 1991:75 s. 51 f.

¹³ Prop. 2001/02:59 s. 15.

²⁰ Se NJA 1996 s. 577.

¹⁴ Prop. 2001/02:59 s. 15.

¹⁵ Se NJA 1982 s. 128; NJA 1996 s. 577. ²³

Prop. 2001/02:59 s. 15.

---

uttryck för ett skiftande rättsläge då HD inte varit konsekvent i sin tillämpning.¹⁶

Såväl indirekta som direkta kränkningar av en grupp omfattas av bestämmelsen.¹⁷ Avgörande för bedömningen är inte det specifika ordalaget, utan vilket budskap som förmedlas och hur detta uppfattas av mottagaren.¹⁸ Bestämmelsens skyddsobjekt är kollektivt bestämda grupper, vilket i lagtexten markeras genom uttrycket ”folkgrupp eller annan sådan grupp av personer”.¹⁹ Enskilt identifierbara individer skyddas således inte av bestämmelsen.²⁰

2.2 Yttrandefriheten

2.2.1 Reglering i grundlag

Yttrandefriheten i RF regleras i 2 kap. 1 §. Paragrafen stadgar att var och en är gentemot det allmänna försäkrad en frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar, samt att uttrycka tankar, åsikter och känslor. Yttrandefriheten tillhör de positiva opinionsfriheterna vilka samtliga återfinns i den aktuella paragrafen. Bakgrunden till stadgandet i grundlag präglades av ambitionen att främja medborgarnas möjligheter att verka politiskt.²¹ Av de positiva opinionsfriheterna är endast religionsfriheten absolut, vilket innebär att den inte kan inskränkas. Övriga rättigheter är relativa och kan bli föremål för inskränkning.²² Yttrandefriheten kan därmed begränsas i enlighet med vad som stadgas i RF 2 kap. 20 §. Begränsningar ska dock göras med hänsyn till de kvalificerade krav som framgår av RF 2 kap. 21 § och 2 kap. 23 §.

---

¹⁶ Se Axberger (2008) s. 40.

¹⁷ Se NJA 1982 s. 128.

¹⁸ SOU 2019:27 s. 53.

¹⁹ Prop. 1981/82:58 s. 44–45.

²⁰ Prop. 2001/02:59 s. 15.

²¹ SOU 1972:15 s. 155.

²² Se Holmberg m.fl., Grundlagarna (1 jan. 2019, JUNO) kommentaren till 2 kap. 1 §.

Begränsningar enligt 23 § tillåts bland annat med hänsyn till allmän ordning och rikets säkerhet. Även andra särskilt viktiga skäl kan motivera

---

inskränkningar.²³ Dock ska vidast möjliga yttrandefrihet beaktas vid inskränkningar i exempelvis politiska sammanhang.

Villkoren i 21 § är mer generellt utformade²⁴ och inskränkningar medges endast om de tillgodoser ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Det stadgade proportionalitetskravet medför att begränsningar av yttrandefriheten aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet. I samband med 1976 års lagstiftningsärendet aktualiserades förslaget att uttömmande ange vilka situationer som utgjorde legitima begränsningar av yttrandefriheten. Förslaget avfärdades emellertid till följd av svårigheterna att överskåda potentiella grunder för framtida yttrandefrihetsbegränsningar.²⁵

Regleringen av yttrandefriheten i RF utgör ett övergripande komplement till yttrandefrihetsgrundlagarna YGL och TF. Yttrandefrihetsgrundlagarna utgör *lex specialis* på sina respektive områden, vilket framgår av lagtexten. Den grundlagsstadgade yttrandefriheten blir därmed första tillämpbar när ingen av medieformerna i YGL eller TF är aktuella.²⁶ Yttrandefriheten kan sägas utgöra en rättsligt reglerad princip med syftet att förhindra sådana begränsningar som inte är motiverade av principen.²⁷

2.2.2 Reglering i EKMR

Det svenska rättighetsskyddet kompletteras av EKMR. Konventionen inkorporerades i svensk rätt år 1995²⁸ och enligt RF 2 kap. 19 § gäller att lag

---

²³ Se Axberger (2023) s. 196.

²⁴ Se Axberger (2023) s. 197.

²⁵ Prop. 1975/76:209 s. 108 f.

²⁶ Se Axberger (2023) s. 196.

²⁷ Ibid. s. 15.

²⁸ Ibid. s. 32.

eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen.

Regelverket kan bidra till en utvidgad yttrandefrihet genom att föreskriva ett starkare skydd än RF.²⁹ Artiklarna kan däremot också verka i motsatt riktning beroende på precisionen i den svenska grundlagsregleringen. Till följd av RF

---

2 kap. 19 § och RF 11 kap. 14 § följer en möjlighet till lagprövning i förhållande till Sveriges efterlevnad av konventionen.³⁰ EKMR kan således rättshierarkiskt anses överordnad lag, men underordnad grundlag. Vad som däremot inte uttryckligen reglerats i grundlagen står inte i uttrycklig konflikt med EKMR, varför konventionen, trots konstaterad rättskällehierarki, kan få genomslag i båda riktningar.³¹ Ett av syftena med att inkorporera EKMR i svensk rätt var att skapa ett uttryckligt underlag för tillämpning i svensk domstol.³² Konventionen har tillmätts avgörande betydelse i HD:s bedömningar³³ och är således mycket central för den svenska yttrandefriheten.³⁴

Av artikel 10 punkt 1 EKMR framgår att var och en åtnjuter yttrandefrihet. Av punkt 2 framgår att yttrandefriheten medför ansvar och skyldigheter och att den således kan underkastas formföreskrifter samt villkor och inskränkningar. De ändamål som utgör godtagbara grunder för inskränkning är mer precist definierade i EKMR än i RF och konventionen möjliggör exempelvis begränsningar av yttrandefriheten med hänsyn till territoriell integritet.³⁵ Begränsningarna måste alltid vara föreskrivna i lag samt proportionerliga. Konventionens konkreta innehåll kommer dock till uttryck genom praxis. Europadomstolens tillämpning av artikel 10 är skiftande, och den uttalade tanken är att tillkommande avgöranden i stor utsträckning ska

---

²⁹ Se NJA 2005 s. 805.

³⁰ Se Axberger (2023) s. 34.

³¹ Se Axberger (2023) s. 33.

³² Prop. 1993/94:117 s. 33.

³³ Se NJA 2005 s. 805.

³⁴ Se Warnling-Nerep och Bernitz (2013) s. 153.

³⁵ Se Danelius m.fl. (2023) s. 558.

kunna förändra rättsläget.³⁶ Domstolens tillämpning av yttrandefriheten i artikel 10 har i senare praxis varit starkt influerad av artikel 17.³⁷ Artikeln stadgar att ingenting i konventionen får tolkas så att det medför en rätt för någon stat, grupp eller person att bedriva verksamhet eller utföra handling som syftar till att utplåna någon av de fri- och rättigheter som angetts i

konventionen.

---

3 Rättspraxis

3.1 Svensk rättspraxis

3.1.1 NJA 1996 s. 577

Åtal väcktes för hets mot folkgrupp efter att en person burit nazistiska symboler på allmän plats. HD fastslog inledningsvis vikten av en restriktiv tillämpning av bestämmelsen, eftersom brottet utgör en inskränkning av den grundlagsstadgade yttrandefriheten. Gärningen bedömdes dock vara brottsbeskrivningsenlig, bland annat mot bakgrund av den starka kopplingen mellan symbolerna och idéer om rashat.

HD menade att lagstiftaren genom uttrycket ”annat meddelande” givit upphov till att andra uttrycksformer än enbart tal och skrift kunde omfattas av bestämmelsen. Således kunde även exempelvis åtbörder anses utgöra ett meddelande, förutsatt att de entydigt förmedlade ett budskap. Att bära de aktuella symbolerna kunde enligt HD anses ge uttryck för en otvetydig koppling till en viss åsiktsriktning, varför detta utgjorde ett meddelande i lagens mening. I förhållande till spridningsrekvisitet gavs även detta en extensiv tillämpning. HD konstaterade att bärandet av symbolerna

---

³⁶ Se Axberger (2023) s. 33.

³⁷ Se *E.S. v. Austria*, no. 38450/12, 25 oktober 2018.

förknippades med en nedvärdering av andra folkgrupper än den nordiska. I synnerhet den nära koppling till de ideologier som förespråkade en förföljelse av judar ansågs komma till uttryck genom hakkorset. I kombination med klädernas färg och snitt gavs således uttryck för en sådan spridning som åsyftades i lagtexten.

Rekvisitet ”missaktning” ansågs mot bakgrund av det anförda uppfyllt. I synnerhet då de ansågs ge uttryck för rasöverlägsenhet gentemot andra folkgrupper än den nordiska. Således dömdes den tilltalade för hets mot folkgrupp.³⁸

3.1.2 NJA 2005 s. 805

Allmän riksåklagare väckte åtal mot pastor Åke Green för hets mot folkgrupp enligt BrB 16 kap. 8 §. Green hade vid en predikan uttalat sig djupt kränkande om homosexuella med anspelning på deras sexuella läggning.³⁹

HD fastslog inledningsvis att rekvisitet ”missaktning” givits en extensiv tolkning i praxis, men att det straffbara området inte skulle sträckas så långt att det omfattade sakliga diskussioner kring folkgruppen i fråga. Därtill skulle även omständigheterna kring gärningen beaktas. Sammanhanget och motivet för gärningen skulle även tillmätas stor betydelse vid bedömningen. HD poängterade att Greens uttalanden hade skett inför en vidare personkrets än enbart den privata, och att yttrandena klart hade överstigit gränsen för en saklig diskussion.⁴⁰ HD menade dock, med hänsyn till hur yttrandefriheten reglerats i Europadomstolens rättspraxis, att missaktningsrekvisitets innebörd i det aktuella fallet skulle ges en annorlunda tolkning än vad som uttryckts i förarbetena.⁴¹

HD:s konstaterande att yttrandefriheten utgjorde en väsentlig grundval för ett demokratiskt samhälle, och att det i denna även innefattas en rätt att förmedla

---

³⁸ NJA 1996 s. 577 (på s. 581–582).

³⁹ NJA 2005 s. 805 (på s. 805–811).

⁴⁰ Ibid. (på s. 824–826).

⁴¹ Ibid. (på s. 828–831); *Handyside v. UK*, 7 december 1976, Series A no. 24; *Gündüz v. Turkey*, no. 35071/97 punkt 37, 4 december 2003.

kränkande eller stötande uttalanden.⁴² HD förtydligade dock att då rättigheter enligt artikel 10 utnyttjas har personen ett ansvar att bland annat undvika omotiverat kränkande uttalanden. Staterna åtnjuter dessutom ett visst utrymme, ”margin of appreciation”⁴³, i fråga om regleringen av yttrandefriheten i förhållande till sådant som kan kränka djupt personliga uppfattningar i religiösa frågor.⁴⁴

HD poängterade att inskränkningar enligt Europadomstolen bedömdes gentemot det samhällliga behovet att en rättighet inte inskränks, samt om själva inskränkningen svarar mot ett legitimt intresse.⁴⁵ Av domstolens praxis framgick också att uppmanande till våld, s.k. ”hate speech”, typiskt sett motiverade en inskränkning av yttrandefriheten. I övrigt var dock

---

Europadomstolen mycket restriktiv i förhållande till inskränkningar av artikel 10, menade HD.⁴⁶ Avgörande för HD:s bedömning var även den i artikel 9 stadgade religionsfriheten. Europadomstolen hade enligt HD etablerat ett starkt skydd för religiösa uttalanden i sin praxis. Till följd av uttalandenas nära koppling till Greens religiösa övertygelse menade HD att Europadomstolen sannolikt skulle skydda uttalandena under yttrandefriheten i artikel 10. HD avslutade med att fastslå att inkorporeringen av EKMR i svensk rätt utgjorde ett uttryckligt underlag för att tillämpa konventionen. Detta skulle innebära att brottet hets mot folkgrupp tillämpades mer restriktivt än vad förarbetena och lagtexten talade för.⁴⁷

Greens uttalanden utgjorde hets mot folkgrupp enligt bestämmelsens sedvanliga tolkning. En dom enligt denna tolkning skulle däremot strida mot Europadomstolens restriktiva inställning till inskränkningar av yttrandefriheten i artikel 10, varför Green friades.⁴⁸

---

⁴² NJA 2005 s. 805 (på s. 829).

⁴³ Ibid. (på s. 828).

⁴⁴ Se *Gündüz v. Turkey*, no. 35071/97 punkt 37, 4 december 2003.

⁴⁵ NJA 2005 s. 805 (på s. 829); *Sunday Times v. UK*, 26 april 1979, Series A no. 30, punkt 62.

⁴⁶ NJA 2005 s. 805 (på s. 830).

⁴⁷ NJA 2005 s. 805 (på s. 828–831).

⁴⁸ NJA 2005 s. 805 (på s. 831).

3.1.3 NJA 2006 s. 467

Allmän åklagare väckte åtal för hets mot folkgrupp efter att fem personer spridit flygblad innehållande kränkande uttalanden mot homosexuella på en skola. HD utgick från 2003 års lagändring där rekvisitet "missaktning" diskuterats, samt redogjorde för tolkningen av begreppet i praxis. HD poängterade att detta rekvisit hade tolkats extensivt vilket bland annat hade framgått av NJA 1996 s. 577.⁴⁹ Inte alla uttalanden av nedsättande eller förnedrande natur omfattades dock. Vid prövningen om uttalandet utgjorde straffbar hets mot folkgrupp skulle agerandet bedömas objektivt och hänsyn tas till motiven för gärningen. Textens sammanlagda intryck, samt det faktum att spridningen skett i syfte att initiera debatt, blev därför avgörande. Med detta i beaktning fastslog HD att vad som hade uttryckts tveklöst utgjorde missaktning för homosexuella. Dock kvarstod frågan om yttrandefrihetens inverkan på missaktningsrekvisitet i det enskilda fallet.

I förhållande till RF menade HD att ett bifall av åtalet inte uppenbart hindrades av den grundlagsskyddade yttrandefriheten. Vidare utgjorde intresset av att skydda homosexuella mot missaktning ett sådant särskilt skäl som kunde medge inskränkningar i yttrandefriheten.⁵⁰

I förhållande till EKMR konstaterade HD att konventionen hade inkorporerats i svensk rätt för att kunna tillämpas direkt. Således kunde en lagregels innebörd såsom den kommit till uttryck i förarbeten och praxis frångås med hänvisning till konventionen. I NJA 2005 s. 805 hade HD funnit att EKMR krävde en mer restriktiv tolkning av brottet hets mot folkgrupp då inskränkningen inte var proportionerlig i förhållande till Greens rätt att predika.⁵¹ I det aktuella fallet blev således frågan om det var en proportionerlig inskränkning av yttrandefriheten att förbjuda rätten att väcka debatt genom spridning av flygblad. Detta skulle i sin tur vägas mot homosexuellas intresse att slippa de kränkningar som spridningen innebar.

---

⁴⁹ NJA 2006 s. 467 (på s. 476).

⁵⁰ NJA 2006 s. 467 (på s. 477–478).

⁵¹ NJA 2005 s. 805 (på s. 830).

Enligt Europadomstolens praxis skulle inskränkningen motiveras av ett angeläget samhällsligt behov.⁵² Avseende själva yttrandet skulle detta bedömas utifrån innehåll och syfte, vem det riktade sig till, samt i vilken egenskap personen spred yttrandet.⁶¹ HD konstaterade emellertid att yttrandefriheten i artikel 10 förutsatte en plikt att i största möjliga mån undvika uttalanden som var omotiverat kränkande för andra och därför inte bidrog till någon form av allmän debatt som kunde medföra framsteg i umgänget mellan människor.⁵³ HD konstaterade mot bakgrund av det anförda att uttalandena på flygbladen inte åtnjöt skydd av artikel 10 i EKMR, eftersom de utformats på ett sätt som var omotiverat kränkande. Syftet med uttalandena, att skapa debatt, skulle ha kunnat uppnås utan nedsättande uttalanden mot homosexuella. De tilltalade dömdes således för hets mot folkgrupp.⁵⁴

3.2 Europadomstolens rättspraxis

3.2.1 Norwood v. UK no. 23131/03

I det aktuella målet hade en brittisk invånare satt upp en affisch i fönstret till sin lägenhet med texten ”Islam ut ur Storbritannien-skydda det brittiska folket”.⁵⁵ Affischen hade skapats av det högerextrema partiet British National Party och föreställde Twin Towers i lågor, samt ett förbudsmärke över en månskära och en stjärna. Personen åtalades således i brittisk domstol, men vidhöll att agerandet skyddades av artikel 10 EKMR.⁵⁶ Den tilltalade menade att yttrandefriheten innefattade även provocerande och oönskade uttalanden, såvida detta inte utgjorde uppmaning till våld, vilket affischen i fallet inte hade gjort. Vidare påpekades att kritik av en religion, i detta fall islam, inte

---

⁵² NJA 2006 s. 467 (på s. 480); *Sunday Times v. UK*, 26 april 1979, Series A no. 30. ⁶¹ NJA 2006 s. 467 (på s. 480); *Gündüz v. Turkey*, no. 35071/97 punkt 37–52, 4 december 2003.

⁵³ NJA 2006 s. 467 (på s. 480); *Otto-Preminger-Institut v. Austria*, 20 september 1994, Series A no. 295-A, punkt 49.

⁵⁴ NJA 2006 s. 467 (på s. 481).

⁵⁵ *Norwood v. UK*, no. 23131/03, s. 3–4, 16 november 2004.

⁵⁶ *Norwood v. UK*, no. 23131/03, 16 november 2004.

skulle likställas med kritik mot muslimer. Europadomstolen gjorde följande förtydligande bedömning.

Domstolen hänvisade till artikel 17 EKMR. Artikeln har till syfte att hindra individer och grupper från att utnyttja de rättigheter som konventionen föreskriver för att utplåna andra rättigheter som konventionen föreskriver.⁵⁷ Med hänvisning till praxis menade domstolen att i synnerhet yttrandefriheten i artikel 10 inte fick utnyttjas i strid med artikel 17. Domstolen menade mot bakgrund av det anförda att det stod klart att den tilltalades agerande inte var förenliga med konventionens grundläggande värderingar såsom tolerans, social frid och icke-diskriminering. Då uttalandena inte var i enlighet med artikel 17 åtnjöt de inte heller skydd av artikel 10, varför den brittiska domstolens dom varit korrekt i inskränkningen av den tilltalades yttrandefrihet.⁵⁸

3.2.2 E.S. v. Austria no. 38450/12

En österrikisk medborgare hade anklagat profeten Muhammed för pedofili. Uttalandena hade skett vid ett antal seminarier då den tilltalade hade föreläst

---

om vad den ansåg utgjorde grundläggande information om islam.⁵⁹ Enligt den österrikiska domstolen hade den tilltalade till följd av detta gjort sig skyldig till att störa den religiösa friden i Österrike.⁶⁰ Den tilltalade hävdade emellertid att uttalandena omfattades av artikel 10 och därför inte skulle vara straffbara.⁶¹ Frågan togs upp till Europadomstolen vars uppgift blev att avgöra huruvida den österrikiska domstolen brutit mot artikel 10 i sin bedömning.⁷¹ Europadomstolen konstaterade att konventionsstaterna har möjlighet att vidta proportionerliga åtgärder mot uttalanden vilka riskerar att

---

⁵⁷ Se avsnitt 2.2.2.

⁵⁸ *Norwood v. UK*, no. 23131/03, s. 3–4, 16 november 2004.

⁵⁹ Se *E.S. v. Austria*, no. 38450/12 punkt 7–14, 25 oktober 2018.

⁶⁰ *Ibid.* p. 24.

⁶¹ *Ibid.* P. 37. ⁷¹

Ibid. P. 3.

utmynna i religiös intolerans. Domstolen underströk även att sådana uttalanden som grundar sig på religiös intolerans inte omfattas av artikel 10.⁶²

Sammantaget menade Europadomstolen att uttalandena utgjorde en risk för att störa den religiösa freden i Österrike samt att de klart överstigit gränsen för en saklig debatt om islam. Uttalandena riskerade därmed att ge upphov till religiös intolerans. Den österrikiska domstolen ansågs således inte strida mot konventionen när den inskränkt den tilltalades rätt till yttrandefrihet i artikel 10 EKMR.⁶³

---

4 Koranbränningarna

4.1 Bakgrund och gränsdragningsproblematik

Under våren 2022 genomförde Rasmus Paludan en rad uppmärksammade koranbränningar med motivet att sprida ett politiskt budskap. Koranbränningarna bestod bland annat i att riva sönder, spotta på och elda upp koranen. Agerandet ledde till vad som kom att benämnas som

---

⁶² Ibid. P. 43.

⁶³ Ibid. P. 57–58.

”Påskupploppen” då motdemonstranter attackerade polis.⁶⁴ Agerandet var även bidragande till det nu förhöjda svenska säkerhetsläget.⁶⁵ Koranbränningar är emellertid inte ett nytt fenomen, utan har förekommit på olika platser under de senaste åren.⁶⁶ Däremot har endast ett fall lett till en fällande dom mot förövaren. I det aktuella tingsrättsfallet hade den tilltalade lindat in koranen i bacon och grillat den utanför en moské. Under grillen fanns även en skylt med texten ”Muhammed var pedofil”. Agerandet hade filmats och sedan lagts ut på Twitter. Vederbörande hade även spelat samma musik som vid massakern i Christchurch på Nya Zeeland då flera Muslimer dödades. Tingsrätten dömde den tilltalade för hets mot folkgrupp.⁶⁶ Avgörandet indikerar de krav som i dagsläget ställs för straffbarhet.

En del av svårigheten med att rättsligt placera koranbränningarna beror på gränsdragningsproblematiken mot andra, icke straffbara, handlingar. Fram till 1971 var det i Sverige kriminaliserat att vandalisera heliga skrifter enligt dåvarande BrB 16 kap. 9 §. Bestämmelsen skyddade religion som sådan genom att straffbelägga skymfandet av religiösa objekt.⁶⁷ Paragrafen avskaffades emellertid med motiveringen att en öppen debatt i religionsfrågor endast kunde vara till gagn för samhället, trots att en utvidgning av yttrandefriheten kunde innebära att uttryckssätt som uppfattades som stötande tilläts. Sammantaget ansåg man att den inskränkning i yttrandefriheten som trosfridsbrottet innebar, inte var motiverad.⁷⁹ Problematiken ligger enligt mig

---

i det faktum att skilda åsiktsyttringar kan ta sig uttryck i till synes identiska ageranden. En generell tolkning av koranbränningar som straffbart blir därför problematisk.

---

⁶⁴ ’Koranbränningarna på 60 sekunder’, SVT (2023).

⁶⁵ ’Sverige blir prioriterad måltavla i stil med USA’, SvD (2023). ⁷⁶

’Koranbränningarna på 60 sekunder’, SVT (2023).

⁶⁶ Tingsrätten i Linköping, dom 2023-10-12 i mål B 1406–21.

⁶⁷ Prop. 1970:125 s. 64.

⁷⁹ Ibid. s. 65–66.

4.2 Koranbränningar i juridisk litteratur

I sin bok *Hets mot folkgrupp* kommenterar Sandén koranbränningarnas ställning i svensk rätt. Sandén menar att brottet förutsätter ett agerande utöver själva bränningen för att hets mot folkgrupp ska aktualiseras. Brottbeskrivningsenlighet föreligger således inte om personen endast bränner koranen offentligt. Sandén understryker även yttrandefrihetens starka ställning i svensk rätt, vilken bidrar till att det straffbara området minskar. Enligt Sandén blir straffbarhet först aktuellt när en handling otvetydigt uttrycker missaktning, exempelvis genom inlindande av koranen i bacon.⁶⁸ Denna ståndpunkt har även stöd av nämnda tingsrättsdom.⁶⁹ Det råder emellertid delade uppfattningar om huruvida den nuvarande regleringen av hets mot folkgrupp omfattar koranbränningarna eller ej.

I artikeln *Bränna koranen är hets mot folkgrupp* i SvJT argumenterar före detta justitierådet Göran Lambertz för att koranbränningar, även utan ytterligare ageranden, omfattas av bestämmelsen om hets mot folkgrupp.⁷⁰ Ståndpunkten understöds genom hänvisningar till förarbeten, lagtextens ordalydelse och praxis. Inledningsvis prövas huruvida rekvisiten i paragrafen är tillämpliga på handlingen. Med hänvisning till propositionen⁸³ som föranledde ändringar i bestämmelsen konstaterar Lambertz att meddelanderekvisitet är uppfyllt, då exempelvis åtbörder också innefattas.⁷¹ Även spridningsrekvisitet är uppfyllt eftersom bränningarna skett offentligt, i samband med demonstrationer, och inte inom den privata sfären.⁸⁵ Att

---

⁶⁸ Se Sandén (2020) s. 190 f.

⁶⁹ Se avsnitt 2.3.

⁷⁰ Se Lambertz (2023) s. 312.

⁸³ Prop. 1970:87.

⁷¹ Se Lambertz (2023) s. 314.

⁸⁵ Ibid. s. 315.

muslimer är en sådan folkgrupp som åsyftas i bestämmelsen råder det inte heller något tvivel om, vilket framgår av senare praxis.⁷²

Frågan blir i stället huruvida det utgör missaktning att bränna koranen, och om det i så fall utgör missaktning för folkgruppen muslimer. Genom hänvisningar till de propositioner som föranlett ändringarna av brottet konstaterar Lambertz att missaktningsrekvisitet ska tolkas extensivt.⁷³ Även de delar av propositionen⁸⁸ som fastslår att hets mot folkgrupp har kommit att omfatta alla, även indirekta, uttryck för rasism menar Lambertz talar för en utvidgad tillämpning av missaktningsrekvisitet.⁷⁴ Lambertz hänvisar även till ett antal vägledande rättsfall där HD etablerat ett strängt förhållningssätt till de uttalanden som förekommit.⁷⁵ Inte heller i litteraturen, med undantag från Sandéns ståndpunkt, finns stöd för en avvikande bedömning. Vad avser Europadomstolens praxis indikerar den snarast en skärpt syn på kraven som ställs vid utnyttjandet av artikel 10, menar Lambertz.⁷⁶ Sammantaget hävdar

---

⁷² Ibid. s. 318.; se NJA 2020 s. 1083.

⁷³ Se Lambertz (2023) s. 316.

⁸⁸ Prop. 2001/02:59 s. 22.

⁷⁴ Se Lambertz (2023) s. 316.

⁷⁵ Ibid. s. 317–321; avsnitt 3.

⁷⁶ Lambertz (2023) s. 330.

Lambertz att RF och EKMR inte bör tolkas så att de skyddar koranbrännare från att straffas för hets mot folkgrupp.⁷⁷

---

5 Analys och diskussion

5.1 I vilken utsträckning inskränker brottet hets mot folkgrupp yttrandefriheten i RF och EKMR?

Av den utredning som har presenterats ovan kan det inledningsvis konstateras att det rör sig om en intresse motsättning mellan lag och grundlag. I enlighet med principen om *lex superior* ges grundlagen företräde, men lagstiftaren har som konstaterats möjliggjort inskränkningar av grundlagen. Utgångspunkten för bedömningen av dessa inskränkningar är att det rör sig om två motstående intressen. Dels intresset för den enskilda individen att få förmedla åsikter, dels intresset för folkgruppen att inte behöva utstå kränkande uttalanden. Den avvägning som görs i varje givet fall balanserar dessa intressen. Lagtextens utformning i BrB 16 kap. 8 § ger uttryck för legitima grunder för inskränkning av grundlagen. Emellertid får dessa rekvisit betraktas som flytande och

---

⁷⁷ Lambertz (2023) s. 334.

töjbara. De grundlagsstadgade grunderna för inskränkning av yttrandefriheten ger inte heller tydlig ledning för rättstillämparen. Skiljelinjen mellan RF 2 kap. 1 § och BrB 16 kap. 8 § är vag, och vad som faktiskt utgör ”saklig kritik” eller vad som är ”godtagbart i ett demokratiskt samhälle” är inte entydigt. Detta föranleder förutsebarhetsproblem, vilket bland annat reflekteras i det faktum att HD:s praxis varit skiftande.

Enighet föreligger emellertid i den utsträckning att inskränkningar av den i RF stadgade yttrandefriheten ska göras restriktivt. Detta har konstaterats i förarbeten och citerats i den praxis som redovisats. Däremot har paragrafen om hets mot folkgrupp snarast tillämpats extensivt i rättsfallen, och de vaga ordalagen i bestämmelsen har öppnat för en stor tolkningsmarginal. Detta illustreras exempelvis genom att bestämmelsen har bedömts inkludera även indirekt missaktning, och att symboler eller åtbörder har ansetts kunna utgöra meddelanden. Utvidgningen av bestämmelsen har dock varit i linje med lagstiftarens intresseavvägning, vilket bekräftades i propositionen.⁷⁸

Inte heller NJA 2005 s. 805 menar jag bör tolkas som ett drastiskt avsteg från det etablerade synsättet. I domen var det klart att uttalandena givit uttryck för missaktning enligt den svenska bestämmelsen om hets mot folkgrupp, samt att yttrandefriheten i RF inte utgjorde hinder mot detta. HD:s tillämpning av bestämmelsen utifrån tolkningen av artikel 10 EKMR medförde däremot ett avsteg från den extensiva synen på hets mot folkgrupp. Konventionens placering i rättsskälhierarkin⁷⁹ innebär att lagar ska ge vika för artiklarna. Detta medförde att missaktningsrekvisitets omfattning modifierades. Utslagsgivande var det forum inom vilket uttalandet hade förekommit. I pastor Greens fall rörde det sig om en predikosituation, vilket bidrog till att stärka yttrandefriheten. Givet staternas margin of appreciation i förhållande till artiklarnas tillämpning menar jag att detta resonemang kan ifrågasättas. Intresseavvägningen innebar att Sverige, som är ett sekulärt land, värdesatte rätten att predika högre än homosexuellas rätt att inte bli kränkta. Med hänsyn till HD:s intresseavvägning i NJA 2006 s. 467 blir inverkan av artikel 10 i

---

⁷⁸ Se avsnitt 2.1.

⁷⁹ Se avsnitt 2.2.2.

svensk rätt något diffus, då rätten att predika även värdesätts över rätten att väcka debatt.

Att EKMR är avgörande för svensk yttrandefrihets omfattning framgår av både lagtext och rättspraxis. Utgångspunkten är som redovisats att artikel 10 är mer utförligt preciserad än motsvarigheten i RF, men detta bidrar inte till någon klarhet om tillämpningen av konventionen i svenska domar ändå inte är konsekvent. Definitionen av konventionen som ett mellanting mellan lag och grundlag bidrar förvisso till att konkretisera dess ställning i svensk rätt. Normhierarkin blir dock bara till hjälp om det är klarlagt att regelverken reglerar samma sak, vilket i sin tur svårt att avgöra givet utformningen av lagtexten. En del av oklarheten följer också av den metod som Europadomstolen använder för att utveckla rätten⁸⁰, vilken resulterar i vitt

---

skilda avgöranden. Detta är naturligtvis problematiskt i tolknings- och tillämpningshänseende.

Inskränkningens legitimitet och omfattning är uppenbarligen beroende av omständigheterna, och EKMR är avgörande för den proportionalitetsbedömning som ska göras. Däremot är det inte självklart i vilka situationer som yttrandefriheten kan inskränkas, utan genom tolkningar av Europadomstolens praxis, som i sig är skiftande, får man försöka utläsa graden av möjlig inskränkning i varje givet fall. Detta blir problematiskt när det kommer till att bedöma den rättsliga ställningen av nya ageranden såsom koranbränningarna.

I senare avgörandena har även artikel 17 givits avgörande inverkan på yttrandefriheten. Denna artikels ställning i svensk rätt behöver också kartläggas för att det på ett tillfredsställande sätt ska kunna gå att bedöma yttrandefrihetens spännvidd och således avgöra vilka begränsningar som är legitima. Ett alternativ är att specificera rekvisiten i RF 2 kap. 1 §. Problematiken som då gör sig gällande är att regelverket blir för stelbent och

---

⁸⁰ Se avsnitt 2.2.2.

att fall riskerar att hamna utanför regleringen. I nuläget har dock domstolarna givits det primära ansvaret att utveckla rättsläget vilket är problematiskt av flera skäl. Eftersom reglernas samspel berör potentiellt straffbara handlingar är förutsebarhet centralt för medborgarna. Yttrandefriheten är dessutom grundläggande för det demokratiska styret, varför en folklig förankring i beslut om dess omfattning får anses direkt nödvändig. Frågan om hur reglerna förhåller sig till varandra återspeglar den återkommande intresseavvägningen mellan en flexibel lagstiftning, genom bland annat domstolarnas skönsmässiga bedömningar, och rättssäkerhet.

5.2 Utgör koranbränningar hets mot folkgrupp?

För att koranbränningarna ska anses utgöra hets mot folkgrupp krävs det att samtliga rekvisit i paragrafen är uppfyllda. För straffbarhet krävs dock därutöver att yttrandefriheten i RF och EKMR inte medför en avvikande tolkning av rekvisiten i det enskilda fallet.⁸¹ Koranbränningarna, såsom de utförts av Paludan, uppfyller merparten av rekvisiten i bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Enligt vad som redovisats ovan har bestämmelsens tillämpningsområde utvidgats i praxis, varför analysen bygger på den tolkningen av paragrafen.

Att spridningsrekvisitet ska tolkas extensivt stöds av samtliga rättskällor. Koranbränningarna har skett på allmänna platser med målet att väcka uppmärksamhet för politiska ståndpunkter. De får således anses ha genomförts på ett sätt som är ägnat att uppfattas av allmänheten. Mot bakgrund av att även gester⁸² kan anses utgöra meddelanden bör även meddelanderekvisitet anses uppfyllt. Det står också klart att muslimer utgör en folkgrupp i bestämmelsens bemärkelse.⁸³ Det är uppenbart att själva brännandet utgör en åsiktsyttring. Avgörande för om agerandet ska omfattas av hets mot folkgrupp är dock vilken åsikt som faktiskt yttras, vilket inte är

---

⁸¹ Se avsnitt 3.1.2 och 3.1.3.

⁸² Se avsnitt 3.1.1.

⁸³ Se avsnitt 4.2.

självlart. Det är exempelvis tänkbart att en person som bränner koranen endast vill visa sitt misstycke mot islam som religion, vilket som konstaterats inte är straffbart.⁸⁴ Handlingen är likväl identisk, oberoende om man genom den vill uttrycka missaktning mot muslimer eller bara kritisera islam. Detta orsakar uppenbara problem för ställningstagandet att koranbränningarna generellt ska anses straffbara.

Den citerade tingsrättsdomen illustrerar vilken nivå på koranbränningarna som idag krävs för straffbar hets mot folkgrupp, men ger inte konkret ledning i situationer som bara involverar brännandet. Det är i sig okontroversiellt att brännandet av en koran i kombination med andra ageranden kan utgöra hets mot folkgrupp. Det går därför inte att endast utifrån detta sluta sig till straffbarheten av själva koranbränningen. Det finns dock argument för att endast själva bränningen omfattas av missaktningsrekvisitet. Som konstaterats ska sammanhanget ges avgörande betydelse vid bedömningen. Koranbränningarna har skett framför moskéer och under ramadan, vilket bör

---

ses som uttryck för Paludans avsikt att agerandet skulle uppmärksammas av muslimer. Från en åhörars synvinkel bör detta, i kombination med att spotta på, riva sönder och bränna koranen, anses överskrida en saklig och vederhäftig diskussion. Detta kräver en extensiv tolkning av missaktningsrekvisitet, men en sådan tolkning har i fråga om politiska angelägenheter stöd i praxis.⁸⁵ Däremot är det svårt att med säkerhet säga att agerandet ger uttryck för missaktning mot muslimer. Det som i så fall aktualiseras är indirekt missaktning, vilket får betraktas som en tämligen långtgående tolkning av rekvisitet. Mot bakgrund av det anförda kan man således inte med säkerhet konstatera att en offentlig koranbränning i sig självt utgör hets mot folkgrupp.

---

⁸⁴ Se avsnitt 4.1.

⁸⁵ 100 Se avsnitt 3.1.3.

5.2.1 Är rådande rättsläge motiverat ur yttrandefrihetssynpunkt?

Lagstiftaren har uttryckt att yttrandefriheten ska ges en särskilt stark ställning i politiska sammanhang och inskränkningar ska därmed tolkas restriktivt i dessa fall. Det är uppenbarligen legitimt att i dagsläget driva en politisk ståndpunkt genom ageranden som är djupt kränkande för andra. Detta är en del av konsekvenserna med en liberal yttrandefrihet. Ett alternativ är att minimera möjligheterna att driva politiska frågor genom sådana typer av ageranden.

Hade lagstiftaren eller rättstillämparen konstaterat att koranbränningar inte är ett legitimt sätt att uttrycka åsikter på, då detta regelmässigt utgör missaktning mot muslimer, hade en del av problematiken försvunnit. Detta är i viss mån jämförbart med att det inte är tillåtet att sprida flygblad som kränker homosexuella i syfte att skapa debatt. Detta hade medfört att personer som exempelvis enbart vill kritisera religionen islam hade fått välja ett alternativt tillvägagångssätt. Intresseavvägningen hade klargjort att skyddet för folkgruppen väger tyngre än friheten för folk att uttrycka åsikter genom koranbränningar. Med beaktande av att en stor del av befolkningen har en nära koppling till islam är det inte otänkbart att en sådan intresseavvägning är lämplig. Det är vidare tänkbart att de motiv som föranledde avskaffandet av hädelselagstiftningen är obsoleta och att agerandet återigen, men av andra skäl, borde förbjudas. Utöver detta aktualiseras även frågan om rikets säkerhet till följd av koranbränningarna samt hotet mot svenskar utomlands. Detta menar jag också talar för en godtagbar inskränkning av yttrandefriheten. Emellertid skulle detta utgöra en omfattande inskränkning, varför det verkar osannolikt att en sådan förändring genomförs.

Frågan är dock om tolkningen av yttrandefriheten som ett hinder för förändring av rådande rättsläge är motiverad. Med andra ord, medför yttrandefriheten hinder för att döma koranbrännare för hets mot folkgrupp? Till följd av lagrummets utformning menar jag att det ges möjlighet att argumentera för en tolkning av yttrandefriheten som inte utgör hinder för en sådan dom. Det står klart att rekvisiten i BrB 16 kap. 8 § i praxis och

förarbeten givits en extensiv tillämpning, samt att de i förhållande till koranbränningarna är uppfyllda. Problematiken grundar sig främst i den rådande uppfattningen av missaktningsrekvisitet och hur yttrandefriheten förhåller sig till detta. I förhållande till RF kan legitima inskränkningar göras bland annat till följd av synnerliga skäl, rikets säkerhet och till förmån för skyddet av folkgrupper. Vidare menar jag att praxis talar för en låg tröskel för straffbarhet och att den i RF stadgade yttrandefriheten inte motiverar en annorlunda bedömning.

I fråga om EKMR illustrerade fallet pastor Green hur rättighetsskyddet i konventionen utvecklade och utvidgade yttrandefriheten i svensk rätt. Denna situation var emellertid påverkad av Greens rätt till religionsfrihet enligt artikel 9. Jag menar att den intresseavvägning som gjordes stod i proportion till Europadomstolens syn på rätten till religionsutövning, vilket i sig fick effekten att yttrandefriheten stärktes i motsvarande mån. I avsaknad av den religiösa anknytningen hade avvägningen sett annorlunda ut, och den svenska yttrandefriheten i ljuset av detta eventuellt varit mindre liberal. Detta argument menar jag understöds av NJA 2006 s. 467. Europadomstolens praxis illustrerar en låg tolerans för ageranden som riskerar att kränka andras religiösa övertygelse. I synnerhet domstolens beaktande av artikel 17 har skapat ett rättsläge där utövare av yttrandefriheten i artikel 10 måste iakttä stora hänsyn. Det blir således centralt att beakta andra av konventionen skyddade intressen, såsom tolerans och social frid, vid utövandet av artikel 10. Vidare föreskrivs även en skyldighet att undvika uttalanden som är omotiverat kränkande för andra, även i politiska situationer. Samma politiska budskap hade i förevarande fall kunnat förmedlas på ett mindre kränkande sätt, varför det inte borde anses ha stöd av artikel 10.

Av utredningen framgår att artikel 10 och artikel 17 inte verkar utgöra något hinder för att döma koranbrännare för hets mot folkgrupp. Mot bakgrund av Europadomstolens inflytande på svensk rätt blir uppstår frågan om Sverige riskerar att bryta mot sina åtaganden enligt konventionen om inte koranbränningarna uttryckligen förbjuds? Vad som inte kommer till uttryck i grundlagen kan av uppenbara skäl inte anses stå i strid med, och således ges

företräde framför, regleringen i EKMR. I det aktuella fallet menar jag att i avsaknad av tydliga föreskrifter om motsatsen i svensk grundlag kan artikel 17 och artikel 10 ges avgörande betydelse. I det aktuella fallet skulle det kunna medföra ett krav på en utvidgning av hets mot folkgrupp till att innefatta koranbränningarna. Att tillmäta artiklarna avgörande betydelse vid tillämpningen av vanlig lag följer av presenterad praxis, men även av normhierarkin. I detta sammanhang aktualiseras emellertid medlemsstaternas utrymme, ”margin of appreciation”, i fråga om uttalanden som kan kränka djupt religiösa frågor. Övriga nordiska länder har hanterat problematiken genom att uttryckligen förbjuda koranbränningar. Huruvida det ska göras även i Sverige är dock en fråga för lagstiftaren.

Källförteckning

KÄLLOR

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1972:15 s. 155 Ny regeringsform, ny riksdagsordning.

SOU 1991:75 Organiserad rasism.

SOU 2019:27 Rasistiska symboler. Praxisgenomgång och analys.

Propositioner

Prop. 1970:87, angående godkännande av konvention om avskaffande av rasdiskriminering m.m.

Prop. 1970:125 med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

Prop. 1975/76:209 om ändring i regeringsformen.

Prop. 1981/82:58 om ändring i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken (hets mot folkgrupp m.m.).

Prop. 1993/94:117 Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor.

Prop. 2001/02:59 Hets mot folkgrupp, m.m.

Prop. 2017/18:59 Ett utvidgat straffrättsligt skydd för transpersoner.

Övrigt riksdagstryck

Interpellation 2022/23:314 Koranbränningar och svensk yttrandefrihet, Richard Jomshof (SD).

Rättsfall m.m.

Högsta domstolen NJA

1982 s. 128.

NJA 1996 s. 577.

NJA 1999 s. 702.

NJA 2005 s. 805.

NJA 2006 s. 467.

NJA 2020 s. 1083.

Övriga svenska domstolar

Tingsrätten i Linköping, dom 2023-10-12 i mål B 1406–21.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)

Handyside v. UK, 7 december 1976, Series A no. 24.

Sunday Times v. UK, 26 april 1979, Series A no. 30.

Otto-Preminger-Institut v. Austria, 20 september 1994, Series A no. 295-A.

Gündüz v. Turkey, no. 35071/97, 4 december 2003.

Norwood v. UK, no. 23131/03, 16 november 2004. *E.S.*

v. Austria, no. 38450/12, 25 oktober 2018.

Övrigt

'Nära 50 dömda efter påskhelgens upplopp', www.svt.se/nyheter/nara-50domda-efter-paskhelgens-upplopp, Sveriges Television, (artikel av Sofia Bering) (publicerad 2023-01-06) (besökt 2023-12-08).

'Pröva frågan om koranbränningarna i domstol', www.crd.org/sv/2023/07/22/dn-debatt-prova-fragan-om-koranbranningar-idomstol/, Civil Rights Defenders (artikel av Anders L Pettersson och Johan Stauffer) (publicerad 2023-07-22) (besökt 2023-12-15).

'Koranbränningarna på 60 sekunder', www.svt.se/nyheter/utrikes/koranbranningarna-pa-60-sekunder-1, Sveriges Television (artikel av Måns Debels) (publicerad 2023-06-29) (besökt 2023-12-16).

'Danmark förbjuder koranbränningar', www.svt.se/nyheter/utrikes/danmarkrostar-om-att-forbjuda-koranbranningar--p1m3qg, Sveriges Television (artikel av Tove Christensen) (publicerad 2023-12-07) (besökt 2023-12-17).

'Sverige blir prioriterad måltavla i stil med USA',

<https://www.svd.se/a/pQOp16/efter-koranbranningen-okat-hot-mot-sverige>, Svenska Dagbladet (artikel av Jenny Nyman) (publicerad 2023-07-03) (besökt 2023-12-20).

LITTERATUR

Axberger, Hans-Gunnar (2008), 'Ord och ordning', i: Heckscher, Sten m.fl. (red.), *Festskrift till Johan Hirschfeldt*, Uppsala: Iustus förlag.

Axberger, Hans-Gunnar (2023), *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, 5 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Danelius, Hans m.fl. (2023), *Mänskliga rättigheter i europarättslig praxis*, 6 uppl., Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., Studentlitteratur i Lund s. 21–47.

Lambertz, Göran (2023), 'Bränna koranen är hets mot folkgrupp', *SvJT* 2023 s. 312–334.

Norrman, Johannes (2023), 'Att bränna en koran är inte hets mot folkgrupp', *SvJT* 2023 s. 693–699.

Sandén, Hans-Olof (2020), *Hets mot folkgrupp*, 1 uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Warnling-Nerep, Wiweka och Bernitz, Hedvig (2013), *En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet*, 5 uppl. Stockholm: Jure Förlag.

Lagkommentarer

Se Holmberg m.fl., Regeringsformen (1 jan. 2019, JUNO) kommentaren till 2 kap. 1 §.